

РІШЕННЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ У ПРАВОВІЙ СИСТЕМІ КОНТИНЕНТАЛЬНОГО ПРАВА ЯК ДЖЕРЕЛО АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ПРАВА

У статті розкривається сутність рішень Європейського суду з прав людини в системі джерел адміністративного процесуального права. Автором надається поняття та правова характеристика цієї категорії. У статті сформульовано практичні проблеми щодо застосування рішень Європейського суду з прав людини адміністративними судами та шляхи їх розв'язання.

Ключові слова: рішення Європейського суду з прав людини, правовий прецедент, джерела адміністративного процесуального права, джерело права, правова система.

**Задирака Наталя
Юрійвна,**

кандидат юридичних
наук, доцент,
доцент кафедри
адміністративного
права юридичного
факультету
Київського
національного
університету
імені Тараса
Шевченка

Забезпечення прав людини є напрямком державної політики, що реалізується через національні механізми захисту прав людини. Після використання всіх національних засобів правового захисту відповідно до ст. 55 Конституції України кожному гарантується право звертатися за захистом своїх прав і свобод до відповідних міжнародних установ чи органів міжнародних організацій, членом або учасницею яких є Україна.

23 лютого 2006 р. Верховна Рада України прийняла Закон України № 3477-IV «Про виконання та застосування практики Європейського суду з прав людини», згідно з яким при розгляді справ судами України Конвенція та практика Європейського суду з прав людини мають використовуватися як джерела права. Відповідне положення спрямовано на реалізацію вищевказаної конституційної норми та норм Закону України «Про міжнародні договори України» від 29 червня 2004 р.

Питання правової природи рішень Європейського суду з прав людини як джерел права з'ясовано в науковому доробку таких учених-правознавців, як С. Василенко, В. Ватаманюк, Ю. Зайцев, К. Ісмаїлов, О. Колісник, А. Коршенко, М. Магрело, В. Мармазов, А. Мелешевич, В. Паліюк, О. Романюк, Л. Тим-

ченко, С. Шевчук та інших. З іншого боку, не до кінця дослідженою залишається проблематика правової природи та місця рішень Європейського суду з прав людини в системі джерел адміністративного процесуального права, порядку їх застосування у справах адміністративними судами.

Метою статті є розкриття сутності рішень Європейського суду з прав людини в системі джерел адміністративного процесуального права та порядку їх застосування. Відповідно до зазначеної мети в дослідженні вирішуються такі основні завдання: надати характеристику правової природи рішень Європейського суду з прав людини, з'ясувати місце рішень Європейського суду з прав людини в системі джерел адміністративного процесуального права, дослідити порядок їх застосування у справах адміністративними судами.

Методологічною основою статті є загальнофілософські, загальнонаукові та окремонаукові методи пізнання. За допомогою діалектичного, системно-структурного, компаративного та формально-юридичного методів досліджується правова природа та місце рішень Європейського суду з прав людини в системі джерел адміністративного процесуального права. Особливості порядку їх застосування у справах адміністративними судами розглядаються та систематизуються за допомогою логічних і теоретичних загальнонаукових методів, системно-структурного та формально-юридичного окремонаукових методів.

Що стосується правової природи рішень Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ), то відповідно

до положень ч. 4 ст. 55 Конституції України Європейський суд з прав людини можна вважати міжнародною судовою установою, до якої за захистом прав і свобод може звертатися кожна людина, що використала в Україні всі гарантовані вітчизняним законодавством засоби правового захисту. При тому згідно зі ст. 129 Конституції України судді під час здійснення правосуддя керуються лише законом [1], оскільки Україна належить до романо-германської правової сім'ї, де основним джерелом права є нормативно-правовий акт, а судова практика не може бути джерелом права. Водночас у ст. 46 Конвенції та в ст. 17 Закону України «Про виконання рішень і застосування практики Європейського суду з прав людини» за № 3477-IV передбачено обов'язок судів України при розгляді справ застосовувати Конвенцію про захист прав людини та основоположних свобод (далі – Конвенцію) і практику ЄСПЛ як джерело права [2].

Причому слід зазначити, що ці джерела не мають постійно визначеного місця в такій системі у зв'язку з тим, що місце акта правосуддя в системі джерел адміністративного процесуального права встановлюється місцем визнаного незаконним адміністративно-правового нормативного акта, який змінює чи припиняє (скасовує, анулює) норму права.

В українській правовій науці відбувається процес формування нових теоретичних підходів, критеріїв і науково обґрунтованих поглядів на рішення ЄСПЛ як на судові акти, на їхнє значення та місце в українській правовій системі, формування

понятійного апарату. Цей процес може істотно вплинути на розвиток українського законодавства та правозастосовної практики.

Як зазначає К. Ісмаїлов, найпоширенішими позиціями щодо правової природи рішень ЄСПЛ є розуміння рішень як інтерпретаційних актів і судових прецедентів [3, с. 76]. Ця позиція ґрунтується на розумінні рішень ЄСПЛ як актів тлумачення Конвенції (підходи таких дослідників, як Л. Тимченко, О. Романюк) [4, с. 50].

Друга позиція щодо правової природи рішень ЄСПЛ щодо розгляду їх як правових прецедентів є дещо суперечливою, хоча її можна вважати більш послідовною. Варто згадати, що існує кілька різновидів правових прецедентів. Зокрема це судовий прецедент в англосаксонській правовій сім'ї, у романо-германській правовій сім'ї (*jurisprudence constante*) і переконливий прецедент (*persuasive precedent*). З огляду на те, що правова система України належить до романо-германської правової сім'ї, не може йтися про судовий прецедент в англосаксонській правовій сім'ї. Основні суперечності існують щодо того, чи можна віднести рішення ЄСПЛ до другої або до третьої категорій. Доцільно підтримати позицію Ю. Попова, який зазначає, що прецедентну практику ЄСПЛ, хоча б і багаторазово підтверджену, важко віднести до усталеної судової практики за доктриною континентального прецеденту *jurisprudence consiante*, оскільки практика ЄСПЛ не є практикою судів національної судової системи, його рішення мають силу переконливого прецеденту [5, с. 355–357].

Зважаючи на теоретичні підходи щодо визначення правової природи рішень ЄСПЛ, можна зрозуміти, чому саме їх застосування викликало труднощі на практиці. Система права в Україні належить до романо-германської сім'ї, і тому роль судового прецеденту в нашій державі нівелюється. Крім того з огляду на радянське минуле нашої системи права адаптація механізму застосування судового прецеденту стикається з нерозумінням правозастосовниками самої сутності цього механізму.

Саме в Кодексі адміністративного судочинства (далі – КАС) України уперше серед усіх процесуальних законів України було згадано про рішення ЄСПЛ. Так, у ч. 2 ст. 8 КАС України вказано, що суд застосовує принцип верховенства права з урахуванням судової практики Європейського Суду з прав людини [6]. Таке формулювання статті є не цілком коректним, оскільки фактично, виходячи з буквального тлумачення цієї статті, принцип верховенства права дорівнюється до практики ЄСПЛ за своєю юридичною природою та практичною значущістю. Також із позиції техніко-юридичного підходу доцільно було б поміняти місцями ч. 2 та ч. 3 цієї статті КАС України, оскільки у ч. 3 ст. 8 КАС України йдеться про гарантію звернення до адміністративного суду безпосередньо на підставі Конституції України [7, с. 308]. Незважаючи на велике значення практики ЄСПЛ як джерела права в Україні, усе ж таки слід пам'ятати, що саме Конституція України є Основним Законом України. Тому правові позиції рішень ЄСПЛ, які суперечать

положенням Конституції України, не можуть бути прийнятними та застосовуватися на практиці.

Слід зазначити, що норми Конвенції мають узагальнене формулювання, а тому рішення ЄСПЛ мають надзвичайно важливе значення в аспекті конкретизації норм Конвенції. Крім того, принципи позиції, викладені зокрема в так званих «модельних рішеннях» ЄСПЛ, є вирішальними при застосуванні норм Конвенції. На підтримку цієї думки потрібно навести точку зору вітчизняних і зарубіжних учених про те, що ЄСПЛ має «схильність» до розширеного тлумачення норм Конвенції в інтересах захисту прав людини [3, с. 77]. Зважаючи на динамічність суспільних відносин у сучасному суспільстві, рішення ЄСПЛ забезпечують актуальність норм Конвенції в сучасних умовах. У зв'язку з викладеним вище вести мову про рішення ЄСПЛ суто як про інтерпретаційні акти означає звужувати їхній правовий зміст.

Прикладом є рішення ЄСПЛ у справі «Васильчук проти України» (Заява № 31387/05), Страсбург, 10 грудня 2009 р. Заявник стверджував, що його право на справедливий та публічний судовий розгляд упродовж розумного строку було порушено у зв'язку з тривалістю кількох цивільних проваджень і невиконанням судового рішення, винесеного на його користь [8]. Суд дійшов висновку, що заявник не мав ефективних засобів юридичного захисту в національних органах, за допомогою яких він міг би забезпечити право на задоволення своїх вимог у повному обсязі

та в розумний строк, і частково задовольнив вимоги заявника.

У цьому контексті потрібно звернути увагу на положення Постанови Пленуму Вищого адміністративного суду України «Про судові рішення в адміністративній справі» від 20 травня 2013 р. № 7, де встановлено, що в мотивувальній частині рішення, винесеного адміністративним судом, можуть також використовуватися посилання на рішення ЄСПЛ. Суди мусять мати на увазі, що саме лише посилання в мотивувальній частині на положення законодавства без належного наведення мотивів застосування певних норм права або не застосування інших норм, на які посилається сторона при обґрунтуванні своїх вимог, не може вважатися належною юридичною кваліфікацією (абз. 7 п. 9) [9]. Тобто суди мають обґрунтовувати доцільність посилання на рішення ЄСПЛ у кожній конкретній справі. З цього випливає необхідність визначення критеріїв доцільності такого посилання, а саме Конвенцію та рішення ЄСПЛ слід застосовувати за наявності таких умов: у разі невідповідності національного законодавства положенням Конвенції та протоколів до неї; за наявності в національному законодавстві правових «прогалин» щодо прав людини та основних свобод, визначених у Конвенції та протоколах до неї; для кращого розуміння тих положень національного законодавства, до яких було внесено зміни або доповнення на підставі рішень ЄСПЛ; для реалізації на практиці таких основних принципів Конвенції, як верховенство права, справедливість, справедливий баланс,

справедлива сатисфакція, оскільки в українському законодавстві це досить нові категорії [3, с. 77].

Вінницький та Житомирський апеляційні адміністративні суди зокрема вказують, що рішення ЄСПЛ використовувались у справах за позовами про визнання бездіяльності протиправною та зобов'язання вчинити дії; за позовами щодо заборони проведення мітингів; за позовами про скасування (визнання неправомірною) постанови державного виконавця; за вимогами про зобов'язання виконати судові рішення; за позовами про перерахунок і виплату заробітної плати, вихідної допомоги, щомісячного грошового утримання та компенсації втрати частини доходів. Як свідчить практика, суди зверталися до рішень ЄСПЛ у таких справах, як «Кечко проти України» від 8 листопада 2005 р., «Мельник проти України» від 28 березня 2006 р., «Принц Ліхтенштейну Ганс-Адам II проти Німеччини» від 12 липня 2001 р., «Броньовський проти Польщі» від 22 червня 2004 р. та ін. [10].

Україна визнає юрисдикцію ЄСПЛ щодо всіх питань, пов'язаних із тлумаченням і застосуванням Конвенції. Це визначено в Законі України «Про ратифікацію Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р., Першого протоколу та протоколів № 2, 4, 7 та 11 до Конвенції» від 17 липня 1997 р. Щогляду на ст. 9 Основного Закону України норми цих правових актів є нормами внутрішнього законодавства України.

До того ж, як стверджує М. Магрело, практика ЄСПЛ (*case law*) разом із тілом Конвенції є «правом

Конвенції», гнучким і постійно змінюваним за своєю суттю. Неможливо застосовувати голий текст Конвенції без урахування практики Суду, і навпаки. Окремо на державу покладено зобов'язання виконання остаточних Рішень ЄСПЛ у справах, в яких держава є стороною (ч. 1 ст. 46 Конвенції): рішення є обов'язковим для виконання Україною відповідно до ст. 46 Конвенції (при цьому під поняттям «рішення» цей Закон розуміє рішення проти України) [11, с. 63].

По суті джерелом міжнародних зобов'язань України та джерелом її національного законодавства, зокрема адміністративного процесуального, є рішення ЄСПЛ, що набули статусу остаточних відповідно до ст. 44 Конвенції стосовно тлумачення та застосування положень Конвенції та протоколів до неї в усіх справах («право Конвенції»). Положення Конвенції як міжнародного договору (правове джерело) перебувають у нерозривному зв'язку з масивом практики ЄСПЛ.

Тобто, як вказує М. Магрело, говорячи про Конвенцію, мають на увазі й рішення Суду, у яких розтлумачено «право Конвенції». З урахуванням норм ст.ст. 32, 47 самої Конвенції, а також ст. 9 Конституції України, ч. 6 ст. 9 КАС України слід тлумачити так: якщо «правом Конвенції» (будь-яким з Рішень ЄСПЛ) встановлено інші правила, ніж ті, що встановлені законом, то застосовуються правила «права Конвенції» [11, с. 63].

Підтвердженням вищевказаного є ст.ст. 26 і 27 Віденської конвенції про право міжнародних договорів 1969 р. як джерела міжнародних зобов'язань

України, де закріплено принцип *pacta sunt servanda* (кожний чинний міжнародний договір є обов'язковим для його учасників і мусить добросовісно виконуватися), а також закріплено правило неможливості посилалися на положення внутрішнього права як на виправдання для невиконання договору, яке діє без шкоди для ст. 46 стосовно компетенції укладати міжнародні договори [12].

Відповідні положення з приводу міжнародних зобов'язань держави щодо дотримання юрисдикційних позицій ЄСПЛ на рівні національного права підтверджують обов'язковість для національних судів, зокрема адміністративних, практики ЄСПЛ.

Водночас слід наголосити, що рішення ЄСПЛ мають умовний прецедентний характер: ЄСПЛ, вказуючи на прецедентний характер своєї практики, не зв'язаний своїми рішеннями. У ЄСПЛ наявне право переглядати раніше прийняті підходи до вирішення конкретних питань у разі зміни обставин.

Так, для дотримання юридичної визначеності, передбачуваності та рівності перед законом ЄСПЛ усе ж не має відхилятися від раніше встановленої ним практики за відсутності беззаперечних для цього причин, якщо обставини нової справи в матеріальному сенсі невідмінні від попередньої справи [11, с. 64]. У той же час, за висловом судді П. де Альбукерка, що міститься в його окремії думці у справі *Herrmann v. Germany* (заява № 9300/07), юридичне значення попередньо вирішеного ЄСПЛ (*previous ruling*) не наділене якістю правила *stare decisis*, відповідно до

якого принципи, що на них ЄСПЛ заснував своє попереднє рішення, є на майбутнє обов'язковими в аналогічних справах. Фактично ЄСПЛ може подолати (змінити) власну практику (*case law*), якщо та є нечіткою (*uncertain*) або потребує подальшого розвитку, із тим, щоб метою такого розвитку було збільшення меж захисту, гарантованих ЄСПЛ [13].

Ураховуючи наведене вище, юридична природа рішень ЄСПЛ як джерел адміністративного процесуального права відмінна від прецеденту (в його класичному розумінні). У системі континентального права відповідним аналогом є так звана доктрина *jurisprudence constante*, тобто «уста-лена судова практика», паралельною назвою якої є формулювання «прецедент країн континентального права».

Насамперед відмінним є те, що усталена судова практика формується протягом певного тривалого часу шляхом спроб і помилок, зокрема в правозастосовній діяльності судів нижчих інстанцій. Характерно також, що така практика часто буває неузгодженою серед різних судів одного рівня, а для подолання конфліктів правозастосування часто необхідним є авторитетне рішення вищого суду, прийняття якого також потребує часу. Поки відсутнє таке «авторитетне рішення», відповідна практика не є суцільною, а тому позбавлена ознаки нормативної обов'язковості. Навіть за наявності позицій вищих судових органів часто їх урахування судами нижчого рівня залежить від розсуду (а іноді й від обізнаності) судді, який часом змушений вибирати між протилежними «авторитетними рішеннями».

Нарешті, долатися така усталена практика може значно легше за судовий прецедент: достатньо протилежного рішення вищого судового органу (усі ці характеристики цілком справедливі для України і відбивають її правові реалії, а також свідчать, що критерій «усталеності» значною мірою є умовним: установити його буває досить нелегко) [14, с. 280].

Причому відповідна усталена практика є умовним джерелом права для континентального суду, а судовий прецедент є безумовним джерелом для загального суду.

Ураховуючи викладені вище позиції щодо сутності та ознак рішень ЄСПЛ, юридичну природу таких рішень потрібно розглядати в динамічному аспекті правозастосовчих і правотлумачних регулятивних характеристик.

Так, П. Рабінович, С. Федик акцентують увагу на характеристиці таких рішень як актів правотлумачних [15], а, наприклад, В. Туманов зосереджується на їхній правозастосовній природі [16, с. 10].

Необхідно також звернутися до низки практичних проблем щодо застосування рішень ЄСПЛ у справах адміністративними судами, про які зазначають юристи-практики. Однією з таких проблем є забезпечення суддів опублікованим перекладом повних текстів рішень. Згідно зі ст. 18 Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» суди мають використовувати офіційний переклад рішення ЄСПЛ, що надрукований в офіційному виданні, або за відсутності перекладу – ори-

гінальний текст [2]. Але на сьогодні інформації про стан забезпечення судів офіційними перекладами рішень ЄСПЛ немає [17].

На окрему увагу заслуговує питання щодо офіційного перекладу рішень ЄСПЛ. Визначення видання, яке здійснюватиме переклад та опублікування повних текстів рішень ЄСПЛ, провадиться на конкурсній основі Мін'юстом. Але фактично інститут офіційного перекладу рішень ЄСПЛ передбачено тільки для рішень у справах проти України [7, с. 321]. Офіційні переклади рішень у справах щодо України друкуються в Офіційному віснику України та публікуються на офіційному веб-сайті Мін'юсту. Але потрібно зауважити, що в національному законодавстві не існує жодного застереження стосовно того, що українські суди мають застосовувати рішення ЄСПЛ лише у справах проти України. Водночас переклад рішень ЄСПЛ у справах проти інших держав Мін'юст не забезпечує. У зв'язку з цим суди вимушені звертатися до оригінальних текстів рішень ЄСПЛ. Можливі випадки звернення сторін до перекладачів у разі, якщо сторони, обгрутовуючи свої вимоги, посилаються на рішення ЄСПЛ. Правильність перекладу в такому разі посвідчується нотаріусом або засвідчується спеціалізованою перекладацькою фірмою. Але не завжди судді мають змогу перевірити відповідність цього перекладу оригінальному тексту [18]. По суті така практична тенденція хоч і вирішує проблеми з перекладом рішень ЄСПЛ у справах проти інших держав, але певною мірою є сумнівною.

До того ж на практиці юристи стикалися з неоднозначним тлумаченням і посиланням адміністративними судами на рішення ЄСПЛ, зокрема в податкових спорах [18]. Таке неоднозначне застосування рішень ЄСПЛ зумовлено власне його неоднозначною правовою природою. Тому одностороннє тлумачення рішень ЄСПЛ, зокрема при розгляді та вирішенні адміністративних справ, не є можливим.

Отже, рішення ЄСПЛ за своєю правовою природою є переконливим прецедентом. Водночас слід наголосити, що рішення ЄСПЛ мають умовний прецедентний характер: ЄСПЛ, вказуючи на прецедентний характер своєї практики, не є зв'язаним своїми рішеннями. У ЄСПЛ наявне право переглядати раніше прийняті підходи до вирішення конкретних питань у разі зміни обставин. Юридична природа рішень ЄСПЛ як джерел адміністративного процесуального права відмінна від прецеденту (в його класичному розумінні). У системі континентального права відповідним аналогом є так звана доктрина *jurisprudence constante*.

У системі джерел адміністративного процесуального права джерелом міжнародних зобов'язань України та джерелом її національного законодавства, зокрема адміністративного процесуального, є рішення ЄСПЛ, що набули статусу остаточних відповідно до ст. 44 Конвенції щодо тлумачення і застосування положень Конвенції та протоколів до неї в усіх справах («право Конвенції»). Положення Конвенції як міжнародного договору (правове джерело) перебувають у нерозривному зв'язку з масивом практики ЄСПЛ.

Щодо порядку застосування адміністративними судами рішень ЄСПЛ у справах, то на практиці існують проблеми щодо матеріального забезпечення судів перекладами рішень ЄСПЛ, а також неоднакового застосування судами відповідних рішень. З іншого боку, враховуючи необхідність усунення прогалин і колізій у національному законодавстві та підвищення української правозастосовної практики адміністративних судів до європейського рівня, доцільність посилання на рішення ЄСПЛ у судовій практиці є очевидною.

Список використаних джерел:

1. Конституція України : офіц. текст прийнятий на 5 сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. (із зм. і доп.). – К. : Парламентське видавництво, 2002. – 72 с.
2. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини : Закон України від 23 лютого 2006 р. № 3477-IV : із змінами та доп. станом на 2 грудня 2012 р. // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2006. – № 30. – Ст. 260.
3. Ісмаїлов К.Ю. Вплив рішень Європейського суду з прав людини на систему джерел права України / К.Ю. Ісмаїлов // Держава і право. – 2011. – Вип. 51. – С. 75–80.
4. Попов Ю. Ю. Рішення Європейського суду з прав людини як переконливий прецедент: досвід Англії та України / Ю.Ю. Попов // Підприємництво, господарство і право. – 2010. – № 11. – С. 49–52.
5. Попов Ю. Ю. Прецедентне право у контексті загальнообов'язковості судових рішень та українські перспективи / Ю. Ю. Попов // Форум права. – 2010. – № 3. – С. 351–363 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/FP_index.htm_2010_3_51.pdf.

6. Кодекс адміністративного судочинства України : Закон України від 06.07.2005 № 2747-IV : із змінами та доп. станом на 27 квітня 2014 р. // Офіційний вісник України. – 2005. – № 32. – Стор. 11. – Ст. 1918. – Код акту 33303/2005.

7. Задирака Н. Правова природа рішень Європейського суду з прав людини як джерел адміністративно-процесуального права України / Н. Задирака, К. Скічко // Юридический вестник. – 2014. – № 2. – С. 306-311.

8. Стаття 13 «Право на ефективний захист юридичного захисту» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.minjust.gov.ua/19622>.

9. Про судові рішення в адміністративній справі : Постанова Пленуму Вищого адміністративного суду України від 20 травня 2013 р. № 7 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0007760-13>.

10. Узагальнення практики застосування адміністративними судами Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод 1950 року, практики Європейського суду з прав людини під час розгляду та вирішення адміністративних справ [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://vaas.gov.ua/?action=menu&td_tepi=164&type=1&module=0.

11. Магрело М. Прецедент, який не зобов'язує: деякі аспекти сутності рішень Європейського Суду з прав людини в правовій системі континентального права / М. Магрело // Вісник Академії адвокатури України. – 2013. – Вип. 3. – С. 61–67.

12. Віденська конвенція про право міжнародних договорів від 23 травня 1969 р. // Відомості Верховної Ради Української РСР. – 1986. – № 17. – Ст. 343.

13. Case of Herrmann v. Germany, Partly concurring and partly dissenting opinion of Judge Pinto de Albuquerque [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/Pages/search.aspx#fulltext:\[«precedent»\],«documentcollectionid»: \[«COMMITTEE», «DECISIONS», «COMMUNICATEDCASES», «CLIN», «ADVISORYOPINIONS», «REPORTS», «RESOLUTIONS»\], «itemid»: \[«001-111690»\]](http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/Pages/search.aspx#fulltext:[«precedent»],«documentcollectionid»: [«COMMITTEE», «DECISIONS», «COMMUNICATEDCASES», «CLIN», «ADVISORYOPINIONS», «REPORTS», «RESOLUTIONS»], «itemid»: [«001-111690»]).

14. Базов В. Питання застосування судового прецеденту в адміністративному судочинстві / В. Базов // Роль і вплив практики адміністративного судочинства на розвиток публічного права : зб. матеріалів конференції. – К. : Істина, 2012. – С. 278–286.

15. Рабінович П. М. Особливості тлумачення юридичних норм щодо прав людини (за матеріалами практики Європейського суду з прав людини) / П. М. Рабінович, С. С. Федик // Праці Львівської лабораторії прав людини і громадянина НДІ державного будівництва та місцевого самоврядування Академії правових наук України / за ред. П. М. Рабіновича та ін. – Л., 2004. – 145 с.

16. Туманов В. А. Европейский суд по правам человека. Очерк организации и деятельности / В. А. Туманов. – М., 2001. – 304 с.

17. Зайцев Ю. «Природне» джерело посилання – саме рішення (Про тонкощі використання в українській судовій практиці рішень Європейського суду з прав людини) / Ю. Зайцев [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://helsinki.org.ua/index.php?id=1249483722>.

18. Гончарук М. Применение решений Европейского суда по правам человека в судебной практике: проблемы интерпретации / М. Гончарук, Л. Литвинець [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pravotoday.in.ua/ru/press-centre/publications/pub-861/>.

Задирака Н. Ю. Решения Европейского суда по правам человека в правовой системе континентального права как источник административного процессуального права.

В статье раскрывается сущность решений Европейского суда по правам человека в системе источников административного процессуального права. Автором предоставляется понятие и правовая характеристика этой категории. В статье сформулированы практические проблемы по применению решений Европейского суда по правам человека административными судами и пути их решения.

Ключевые слова: решение Европейского суда по правам человека, правовой прецедент, источники административного процессуального права, источник права, правовая система.

Zadyraka N. Yu. The Decisions of the European Court of Human Rights in the Legal System of the Continental Law as a Source of the Administrative Procedural Law.

The author has defined the essence of the European Court of Human Rights decisions as the sources of the administrative procedural law. The concept and the legal description of this category are provided. The practical problems concerning the application of the European Court of Human Rights decisions by the administrative courts in the matters are provided in the paper and the solutions are described.

The essence of the European Court of Human Rights decisions within the sources of administrative procedural law and the procedure of their implementation are revealed. The description of the legal nature of the European Court of Human Rights decisions and their place within the sources of administrative procedural law is given in the paper; the procedure for the applying of the latter for administrative courts is researched.

It is established that the European Court of Human Rights decisions on their legal nature are compelling precedent. However, it is strongly exaggerated that the European Court of Human Rights decisions are conditional precedents in nature: the European Court of Human Rights, indicating precedential nature of its practice, is not bound by its decisions.

Moreover, these sources do not always have a designated place in such a system due to the fact that the place of the act of justice to the sources of administrative procedural law has the established place of unlawful administrative and legal regulation that modifies or terminates (cancels, revokes) the rule of law.

It is specified that the European Court of Human Rights has the right to review previously taken approaches to address specific issues due to the change of circumstances. Legal nature of the European Court of Human Rights decisions as the sources of administrative procedural law is different from the precedent (in the classical sense). In the system of continental law the relevant analogue is the so-called doctrine of jurisprudence constante.

Also, the corresponding established practice has conditional legal authority for a continental court and the judicial precedent is an undisputed source for a general court.

According to the given the above positions on the nature and the attributes of the European Court of Human Rights decisions, the legal nature of such decisions should

be considered in the dynamic aspect of law enforcement and regulatory characteristics which interpret the precepts of law.

The author points out that the European Court of Human Rights decisions, which have become final in accordance with the Art. 44 of the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms concerning the interpretation or application of this Convention and the Protocols thereto, in all cases («Convention right»), they take place within the sources of administrative procedural law as a source of international obligations of Ukraine and a source of its national legislation, including the administrative procedure. The provisions of this Convention as an international treaty (the legal source) are in a close connection with an array of European Court of Human Rights case law.

It is formulated in the paper the position regarding the application of the European Court of Human Rights decisions by the administrative courts in cases. It is shown that in practice there are problems with the supplementation of the administrative courts by the translations of the European Court of Human Rights decisions and the unequal application of the relevant decisions by the courts. On the other hand, in regards to the need to take away the gaps and the collisions in the national legislation and improving the Ukrainian law enforcement administrative courts to the European level, the appropriateness of a reference to the European Court of Human Rights case law is clear.

Key words: European Court of Human Rights, legal precedent, sources of administrative procedural law, source of law, legal system.

Стаття надійшла до редакції 10.10.2014